

Roechama

Reisverslag september 2016

**"Troost, troost,
Mijn volk"**

In dit reisverslag o.a.:

- Bezoek aan nieuwe adoptiegezinnen
- Hartverwarmende ontmoetingen
- Bezoek aan vernietigingskamp Janovska

Reis september 2016

"Want zo zegt de Heere HEERE: Zie, Ik zal Zelf naar Mijn schapen vragen en naar ze op zoek gaan." (Ezechiël 34:11)

Verre familieleden

Deze keer reisden we twaalf dagen en legden we een afstand van ruim 5000 kilometer af. Het leek echter voor de zes deelnemers, Hans Breeman, Aize Tolsman, Ans van Driel, Fieke Pouls en Wim en Ria Verwoerd, alsof het minstens een maand was; zoveel indrukken, zoveel ontmoetingen, zoveel rijden en zoveel belevenissen. We

waren het er na afloop allemaal over eens: de reis was heel bijzonder, het team was één van hart en de leidingen van de Heere waren opmerkelijk.

Maar we waren het er ook over eens: er is zoveel nood onder de Joodse mensen dat er daarom nog veel meer christenen enthousiast gemaakt zouden moeten worden om deel uit te gaan maken van de Roechama familie. Want zo worden we door vele bezochte gezinnen gezien: als verre familieleden, die hen niet vergeten zijn.

Wonder aan de grens

De reis met twee volle busjes ging via Duitsland en Polen naar Oekraïne. Door files verloren we veel tijd. Vlak voor de grens met Oekraïne in de plaats Hrubieszów losten we de helft van de inhoud van de busjes bij een gemeente, waarvan de voorganger een vriend is van de messiaanse voorganger Sergey in L'viv.

Een oude vrouw had de deur voor ons geopend en de plaats gewezen waar we alles konden brengen. Ze was verbaasd over de hoeveelheid die nog in

de busjes zat: "Hoe moet dat de grens over?" vroeg ze zich af. Toen we haar vroegen voor ons te bidden, deed ze dat direct. Het werd een heel vurig gebed in het Pools weliswaar. Maar we verstonden zeker de woorden voor "grens" en ook de naam "Jezus Christus". Bij de grens gekomen, gebeurde er iets heel moois. We zagen minstens zestig busjes en auto's in een lange rij voor de grens staan. Het zou weleens de hele nacht kunnen duren voordat wij aan de beurt waren. Wij gingen vrijmoedig links de hele rij voorbij

“Alle mensen wachten op jullie”

en sloten achter drie auto's aan die voor een slagboom stonden. Na een paar minuten werden we zonder uitleg en vragen doorgelaten en reden wij naar een kantoortje, waar direct al de paspoortcontrole plaatsvond. Het was voor ons een wonder dat we zo snel de Poolse kant van de grens over waren. Aan de Oekraïense kant werden we gastvrij onthaald met: "Welkom in Oekraïne" en leverde de bagage geen probleem op. Na een tocht van nog eens twee en half uur waren we om een uur of tien 's avonds in Rivne, onze eerste 'pleisterplaats'. We werden door onze vrienden Gena, directeur van Chesed en Pasha, een christelijke arts, verwelkomd. We kregen het huis van Pasha voor onszelf. Pasha sliep in zijn appartement in het centrum, dicht bij het ziekenhuis waar hij werkt.

Alle mensen wachten op jullie

We zouden vrijdag in Rivne blijven en zaterdagmorgen in de messiaanse gemeente in Rivne spreken. Daarna wilden we naar L'viv reizen voor een spreekbeurt in de messiaanse gemeente en zondag in de gemeente Agapé. Eén dag voor bezoeken doen in Rivne vond Gena echter veel te weinig. "Alle mensen wachten op jullie," zo onderbouwde hij zijn bezwaar. We besloten ons best te doen maandag vanuit L'viv weer terug te keren voor nog een paar bezoeken.

Vrijdagmorgen ontmoetten we Natasja in het Chesed gebouw. Zij werkt met ouderen, die naar Chesed komen voor ontmoeting, zang en gezelligheid. Natasja wordt ook samen met haar dochter Sasja gesponsord door Roechama. Haar man was aan de drank en pleegde in een dronken bui zelfmoord. Moeder en dochter zijn zo blij met de hulp van de sponsor via Roechama. Ze kregen van ons een prachtig tasje met daarop een molen geborduurd en de naam Roechama in

het Russisch. Dit tasje was gemaakt door Ans, net als de 29 andere tasjes die we nog zouden uitdelen. Alle tasjes hadden we gevuld met tulpenbollen, shampoo, kaas, stroopwafels, zeep, soepzakjes en ook het boekje 'Kom naar huis' in het Russisch.

Nu word ik heel mooi, he?

We waren zo benieuwd hoe het met de lieve kleine Eva zou zijn. Nog maar net een maand geleden was Eva weer geopereerd aan haar gezicht vanwege de schisis dwars over haar gezicht waarmee ze geboren is. Sponsors van Roechama hadden deze operatie met elkaar betaald. Jammer genoeg was Eva op het moment van ons bezoek in Solotvina voor revalidatie. De ouders Sergei en Vika kwamen echter speciaal naar het kantoor toe, zodat we hen konden vragen hoe het met Eva ging en hoe ze de operatie beleefd had. Vika vertelde: "Eva ging naar het ziekenhuis alsof ze op vakantie ging. Ze zei: "Nu word ik heel mooi he?" Ze hebben huid op haar schouder weggesneden en op haar gezicht gelegd. Ze heeft vier dagen niet kunnen zien, omdat haar hele gezicht was ingezwachteld. Dat was heel zwaar voor Eva. Ze lag twee weken in het ziekenhuis. Eva kan nu beter met haar ogen knippen. Dat is fijn. In 2017 volgt er weer een operatie. Dat zal heel zwaar zijn voor Eva, omdat ze nu begrijpt wat er komt."

Wij beloofden voor haar te bidden. "Ja," zie Vika, "dat hadden jullie met de operatie ook gezegd, dat hebben we aan Eva doorgegeven en Eva zei: "Ik begrijp het." We bemoedigden Sergei en Vika nog door te zeggen; "Jullie zijn zulke geweldige ouders en God vergist Zich niet. Mag deze weg voor jullie tot zegen zijn. God heeft alleen goede bedoelingen." Beiden waren tot

tranen toe bewogen. We gaven hen een doos van de sponsor, het tasje en ook nog de boeken 'De Schuilplaats' en 'Waarom ik?' in het Russisch.

Andere mensen eerst

We bezochten Loedmila in haar kleine flatje. Haar man is overleden in 2007 en haar zoon heeft haar bedrogen. Hij heeft haar huis weten af te nemen, waardoor ze letterlijk op straat kwam te staan. Deze lieve vrouw bleek zelfs helemaal niemand te hebben, geen familie, behalve dan deze zoon. Toen we haar vroegen of haar zoon nog wel eens thuiskomt zei ze: "Geve God van niet!" Loedmila liep naar een kastje en trok een la open. Daar zagen we op eens een schildpad liggen. Ze bleek er nog twee te hebben; "Ik houd al vanaf mijn jeugd van dieren. Schildpadden houden een winterslaap tot en met maart, dan hoef ik ze geen eten te geven." Vanwege de lage kosten kan ze deze huisdieren dus houden. Degenen die durfden moesten allemaal even een schildpad vasthouden. Loedmila heeft een mager pensioen, amper genoeg voor eten en ze is volgens Gena heel nederig: "Ze wilde eerst helemaal niet geholpen worden. Ze zei: "Laat andere mensen eerst geholpen worden." Loedmila kan de sponsorhulp echter heel goed gebruiken, ze heeft zelfs geen wasmachine. Loedmila is wel gelukkig, ze zei: "Liefde zorgt dat het kwaad geen toegang heeft" Toen we haar vroegen of ze geloofde, zei ze: "Ik geloof heel erg. Jezus zal spoedig komen." Ze vertelde nog over haar leven, ze heeft heel veel meegemaakt. Ze werkte in het theater en heeft daar op een keer, zoals ze het vertelde, de duivel in zwarte kleren ontmoet. Loedmila heeft toen geroepen:

"O God, help mij." Ze zei: "Daarna liep hij weg." Ria vertelde Loedmila over Corrie ten Boom en gaf haar het boek de Schuilplaats. Wat was ze dankbaar. Toen bleek dat ze ook graag muziek luisterde, gaven we haar de Russische CD met liederen van de messiaanse gemeente in Minsk in het Hebreeuws en Russisch.

Op onze leeftijd

De weduvrouw Raisa heeft familie in Israël; een dochter, schoonzoon en kleinzoon. Ze bleek ook zelf met haar man drie jaar in Israël gewoond te hebben. Ze had redenen om terug te keren, die we vaker horen van mensen die terugkeren uit Israël: "Op onze leeftijd... we kenden de taal niet en het klimaat is zwaar." Haar man kreeg kanker en overleed in 2014. Nu staat ze er alleen voor en heeft ze hulp nodig om de huur en de vaste lasten van de flat te betalen: "Dankzij Chesed kan ik leven", uitte ze haar dankbaarheid. Raisa was geïnteresseerd wat Ria bewogen had om Russisch te leren. We lazen Jesaja 41:8-10 en bemoedigden haar met "Wees niet bevreesd, wat Ik ben uw God." Hij is het die Zijn volk verzamelt en ook helpt en ondersteunt.

Aan vlees ruiken we alleen maar

Valeri en Tamara wonen in een groot huis. Het is het huis van de familie van Tamara's vader; "Mijn vader had drie broers en drie zussen, die samen met hun ouders en grootouders zijn omgebracht tijdens de massa-executies op 6 en 7 november 1941. Het was hen niet gelukt op tijd te evacueren. De Duitsers waren binnen een paar dagen na het uitbreken van de oorlog in de stad. Alle familieleden liggen in het massagraf met 17.500 andere Joodse mensen. Mijn vader was opgeroepen voor het leger en overleefde als enige de oorlog. Toen hij na de oorlog terugkeerde naar Rivne, woonden er anderen in hun huis. Via een rechtszaak heeft mijn vader het huis teruggekregen." Valeri is niet Joods, maar, zo zei hij: "In mijn ziel ben ik het wel." Tot 2008 had Valeri een goede business en waren er geen problemen. In dat jaar werd hij ziek. Nu lijden ze gebrek doordat Valeri voor darmkanker is behandeld en geopereerd moest worden. Hij raakte ook zijn werk kwijt.

Ze leven nu van een pensioen van omgerekend € 50,-. Ze leven heel eenvoudig en zo goedkoop mogelijk: "Aan vlees ruiken we alleen maar." Tamara gaf eerlijk aan dat ze zich schaamde om hulp te vragen. Toen ze echter alles kwijt waren, hebben ze zich tot Chesed gewend. Chesed helpt hen met medicijnen. Valeri en Tamara zijn al 41 jaar samen en zichtbaar gelukkig met elkaar. Ze hebben een zoon en schoondochter en twee kleinzonen. We hadden een fijne tijd samen.

Familie Waldman

Bij de familie Waldman was op Ria's verjaardag, 23 januari, een baby geboren, weer een jongentje. Moeder Olga zei: "De twee jongens wilden ook geen zusje." We gaven het gezin een reistas vol met kleding en speelgoed, klaargemaakt in de opslag in Krimpen aan de IJssel. Ook gaven we nog schrijfmateriaal aan de kinderen. Voor de jongens Vova en Ivan, 9 en 6 jaar, hadden we zelfs een grote step, waar ze heel blij mee waren. Gelukkig wonen ze op de eerste verdieping en kunnen ze de step telkens gemakkelijk mee naar binnen nemen. Vader Dima heeft nog een vader en moeder en zelfs nog een opa en oma van 84 en 88 jaar in de plaats Ostrok: "Opa, die Joods is, was in het getto, waar hij twee keer is weggevlucht van een

schietpartij. De eerste keer werd hij gevonden en teruggebracht en de tweede keer hebben Oekraïners hem verstoopt. Hij heeft een jaar lang 'ondergronds' geleefd. Hij had 28 familieleden, die allemaal vermoord zijn." Gena vulde direct aan: "In Ostrok zijn vier Oekraïners als 'rechtvaardigen uit de volken' tot hun dood toe door Chesed geholpen."

We zongen dit prachtige gezinnetje 'Vrede van God' toe en lieten het tasje met inhoud en boeken achter.

Voor twee Grivna te eten

Aleksei bezochten we deze keer in het ziekenhuis. Aleksei was opgenomen omdat hij open benen had. Aleksei heeft, behalve dat hij suikerpatiënt is, ook hart- en vaatproblemen. We hadden ons bezoek niet aangekondigd en Gena, die hem uit de slaapzaal ging halen, had hem niets verteld. Wat was hij blij verrast toen hij, door de gang gereden in zijn rolstoel door Gena, ons daar zag: "O zijn jullie het, geweldig." Direct ging het gesprek over zijn vrouw Alla, die een paar maanden naar Israël is geweest op bezoek bij hun zoon, die zij al twintig jaar niet meer gezien had: "Ik ben heel erg blij dat zij naar Israël is geweest. Ik had ook kunnen gaan, maar dat was voor haar heel ongemakkelijk geweest." Aleksei was nu drie dagen in het ziekenhuis. Naar nu bleek had Gena hem moeten overreden om te gaan. Aleksei wilde eigenlijk niet. Hij kan namelijk heel moeilijk zonder zijn computer, omdat dat op zijn kleine kamertje waar hij verder nooit af komt, zijn enige tijdverdrijf is. Aleksei zag nu wel in dat hij eigenlijk al te lang gewacht had. Aleksei roemde zijn (gelovige) vrouw Alla, die zo nederig is en zoveel geduld met hem gehad heeft tijdens hun huwelijk. Alla brengt hem elke dag eten, want het eten wat in het ziekenhuis gegeven wordt, is heel weinig: "Ze geven je hier voor ongeveer twee grivna (€ 0,07) te eten." We lieten bij hem wat gezond voedsel achter en brachten hem terug naar de zaal. Helaas vernamen we toen we thuis waren, dat één been geamputeerd moest worden.

Sabbatviering en samenkomst

De sabbatavond vierden we bij Pasha in de tuin met de opening van de sabbat, zingen en een barbecue. Gena en Alla waren er ook bij. We prezen de Heere voor Wie Hij is en voor Zijn genade.

Op zaterdagmorgen bezochten we de dienst van de Messiaanse gemeente in Rivne. We waren door de leiding van de Heere daar terechtgekomen. Daarvoor gebruikte Hij Joera, een voormalig werker voor Operatie Mobilisatie, die tijdens zijn bezoek aan vrienden in Nederland ook bij ons langs kwam. Wim mocht daar een Bijbelse boodschap brengen: *"Wij, als heiden-gelovigen, hebben de opdracht, de ontferming (Roechama) die God ons betoond heeft, als eerste aan het Joodse volk te tonen."* Wim hield de gelovigen voor dat daar niets van terecht gekomen was in de 'kerk'geschiedenis. Dat er al vanaf de kerkvaders een antisemitische houding is geweest, die ontardde in vervolging, verbanning en zelfs uitroeiing van de Joden. Dat juist in het christelijk Europa uiteindelijk de 'holocaust' plaatsvond en hoe Gods oordeel daarover komen zal.

De maaltijd bij Anna thuis

menkomst.

's Avonds bezochten we samen met de voorganger Sergey en zijn vrouw Anna, twee van deze 'nieuwelingen', twee vriendinnen, die Stichting Roechama ook al sponsort. We kregen in het huis van Mara een uitgebreide maaltijd voorgeschoteld, die zij met haar vriendin Nina Sara had klaargemaakt. Beide vrouwen zijn alleen, Mara heeft echter wel een dochter en kleindochter in Israël, die ze ook een paar keer heeft bezocht. *"Ik was zelfs gegaan om te blijven, maar ik kan niet tegen de warmte, ik heb een zwak hart. Ik viel een keer flauw van de warmte, toen hebben de artsen tegen mij gezegd dat ik snel van klimaat moest veranderen."*

Mara vertelde: *"Ik ben zuiver Joods, mijn opa en oma woonden in Odesa en mijn opa was daar rabbijn. Zij kwamen met vijf kinderen om in het getto. Alleen mijn vader en één broer overleefden omdat zij in het leger dienden."* Ook Nina Sara heeft familie in Israël, een zoon en schoondochter. Zij hebben echter geen kinderen. Sara praatte ook veel over de politiek en legde uit dat Rusland veel geld heeft en daarom overal veel propaganda kan maken. *"Dat kan Oekraïne niet doen en dat is heel nadelig"*, zo meende Sara. We zongen nog een paar liederen en gaven het tasje met inhoud aan beide vrouwen.

Gods oogappel aangeraakt

Op weg naar ons hotel begon het te stortregenen en te onweren. Deze onweersbui betekende gelijk ook een weeromslag. We waren vertrokken uit Nederland terwijl het boven de 30 graden was en de eerste dagen was het in Polen en Oekraïne ook warm

zomerweer. Daarna zou de temperatuur soms niet boven de 13 graden uitkomen overdag. Zondagmorgen gingen we naar de Agape gemeente. Ook daar zijn we op een bijzondere manier terecht gekomen. Tijdens de meireis bracht de Heere in Uzgorod Olena op ons pad, die zeer belangstellend was naar het werk van Roechama onder de Joden en de boodschap die wij brengen aan christenen. Ze wilde graag dat we in haar gemeente in L'viv hierover zouden spreken.

Via Olena was er dus een spreekbeurt geregeld in haar gemeente 'Agape'. Sergey, de voorganger van de messiaanse gemeente, ging met ons mee; *"Ik ken de voorganger Andrey al 20 jaar, hij is als priester op een seminar tot geloof gekomen. Na zijn bekeering hebben ze hem eruit gegooid. Hij begon in een kelder met een aantal mensen te bidden en al gauw waren daar 20 mensen uit het klooster bij hem. God heeft hem heel erg geholpen, eerst met het bouwen van zijn eigen huis en later in zijn bediening. Het is een heel vriendelijke man. Hij heeft vijf kinderen."* Er was een goede vertaalster en Wim mocht een boodschap brengen, die de harten raakte. Vooral het woord van Paulus dat *"wij medeburgers van de heiligen zijn"* en dat wij als opdracht hebben ontferming te betonen aan het Joodse volk bracht een ontstellende waarheid aan het licht: *"Het tegenovergestelde is 2000 jaar lang praktijk geweest. Wij hebben Gods oogappel aangeraakt, God zal het bloed dat vergoten is, daarom vergelden."* De voorganger, Andrey, nam het woord na de spreekbeurt en bevestigde veel van wat er gezegd was. Hij had als priester vroeger ook de kerkvaders moeten bestuderen, hij

Sabbat bij onze vriend Pasha (mid-den achter de kaarsen) in de tuin

Van klimaat veranderen

Na de dienst gingen we snel op weg naar L'viv, omdat daar om 16.00 de samenkomst van de messiaanse gemeente begon. In deze gemeente mocht Wim opnieuw spreken. De gemeente was sinds juli gegroeid, ook mede, zoals Sergey schreef, dankzij de humanitaire hulp die Roechama in juli mocht brengen. De Joodse mensen vertelden het aan elkaar door en brachten vrienden en kennissen mee naar de sa-

wist welk een antisemitische geest zij hadden. Daarna vroeg Andrey aan Sergey om naar voren te komen. Hij legde uit dat ze elkaar al 20 jaar kenden. Sergey zei dat zij in de messiaanse gemeente de dingen ook zien zoals Wim ze naar voren bracht en dat ze binnenkort ook de Bijbelse na-jaarsfeesten gingen vieren. Toen vroeg Andrey spontaan; "Als we je zouden bellen om bij ons over deze feesten te vertellen, zou je dat dan willen?" Waarop Sergey antwoordde: "Bel maar, dan kom ik".

De poort van de dood

Sergey vroeg wat we die dag nog graag wilden. We stelden voor om in L'viv verschillende plaatsen te bezoeken die herinneren aan wat er in WO II met de Joden is gebeurd (zie ook de pagina "De Joden in L'viv"). Eerst reden we naar het monument ter herinnering aan het Janovska werk- en dodenkamp. Het herdenkingsmonument dateert van 2003. Niet eerder was er op deze verschrikkelijke plaats een monument opgericht. Op een groot bord staat te lezen in het Engels en Russisch: "Voorbijganger, sta stil en buig je hoofd. Voor u ziet u een deel van het voormalige Janowska dodenkamp. De grond kreunt. Hier werden de onschuldige slachtoffers gemarteld, gefolterd, geëxecuteerd en naar de gaskamers gestuurd. Mag de herinnering aan de onschuldig vermoorden voor eeuwig zijn. Eeuwige vervloeking zij voor de beulen." Op een steen verder op staat het totale aantal slachtoffers van het Janowska kamp: 200.000. We zongen met elkaar het 'Kadosh'. We reden langs de rand van het voormalige getto en passeerden daarbij een grote poort. Sergey vertelde: "Dit noemen ze de poort van de dood, omdat

"...mag de herinnering aan de onschuldig vermoorden voor eeuwig zijn."

136.800 Joden door deze poort hun zekere dood tegemoet gingen in het kamp Belzec, waar ze allemaal vergast werden." Een indrukwekkend monument herinnert aan deze 'weg van de dood': een ijzeren menorah

met prikkeldraad, barakken en een heuse 'veewagon'. "Ze maken daar een museum," zo wist Sergey te vertellen. We konden het museum aanvankelijk niet in. Opeens echter kwam er een bewaker aanlopen, die vriendelijk aanbood ons binnen te laten. We waren de eerste bezoekers. We bekeken de veewagon, het trof ons dat de schuifdeur met de rondzwengelende vergrendeling hetzelfde was als wat we vaak zien op filmbeelden.

De barakken waren nog leeg, er zal een tentoonstelling in komen. Langs de muur van de afscheiding komen zoveel mogelijk namen van Joodse

We bezochten als eerste bezoekers het museum bij het 'Janovska' dodenkamp

en een groot granieten beeld van een verwrongen mens, die wanhopig de armen opheft naar de hemel.

We hoorden achter ons een trein voorbij komen. Dat raakte ons diep, dezelfde spoorlijn, hetzelfde geluid, alsof het gisteren gebeurd had kunnen zijn. Onvoorstelbaar wat een leed hier is berokkend. Naast de spoorlijn was een opmerkelijk schouwspel te zien: wachttorens, een hoge afscheiding

mensen die per trein afgevoerd zijn. Al met al een heel indrukwekkende plaats. Vol gedachten verlieten we dit toekomstige museum.

We bezochten nog één van de twee overgebleven synagoges, die helemaal in verval is. Er wordt gewerkt aan renovatie. We gingen langs het gezin van Sergey en haalden zijn vrouw Anna en de drie kinderen op voor een etentje in een bijzonder eethuis: het Joodse restaurant 'Jeroesjaliem'.

We kregen Joodse gerechten en baden met elkaar vooral nog voor Anna, bij wie nog maar een paar dagen daarvoor lymfeklier-kanker was vastgesteld. De volgende dag zou ze al haar eerste behandeling krijgen. Daarna brachten we hen naar huis. Sergey vroeg nog om 'Joodse' Bijbels, die we gelukkig bij ons hadden. Hij kreeg ook het boek

Monument bij kamp Janowska

Romans leven is erg eenzaam

van Jacob Damkani en Anna kreeg het boek de Schuilplaats. Het afscheid was heel innig.

Roman

Maandagmorgen reisden we terug naar Rivne om daar nog een paar mensen te bezoeken. Het eerste bezoek, samen met Gena, was erg ontroerend. Roman zat aan de keukentafel, hij ziet slecht en was er ook verder slecht aan toe. Hoewel hij nog maar 66 jaar is, is hij al jaren weduwnaar en gaat zijn gezondheid hard achteruit. Hij heeft enige tijd geleden een beroerte gehad. Zijn broer Misha, die voorzitter is van de synagoge, was even uit zijn werk gekomen om de deur te openen. Verder heeft Roman niemand. Het contact met zijn verslaafde zoon Edik is niet erg goed. Misja zei: *"Hij zit nu in een rehabilitatiecentrum, maar als hij terugkomt, is de kans groot dat hij weer gaat gebruiken. Hij moet bij zijn vrienden vandaan. Hij was getrouwd en had werk, maar vanwege zijn gedrag wordt hij overal ontslagen. Hij is al een keer behandeld en teruggeval- len. Hij verkocht de wasmachine en de televisie om geld te hebben voor zijn verslaving."* Romans leven is nu erg eenzaam, gelukkig komt zijn broer elke dag en heeft hij een paar vrienden die soms langs komen: *"Gisteren hebben een paar vrienden van mijn werk nog bessen gebracht."* Roman werd emotioneel, hij uitte zijn zorgen, eenzaamheid en verdriet met tranen. We probeerden Roman te bemoedigen, dat God naar hem omziet en altijd dichtbij is. We hebben ook met

Sasha met zijn moeder

hem gebeden. Al wisten we dat Roman heel slecht ziet, toch lieten we een paar boeken achter met de vraag of er aan de patranas, de thuiszorgwerkster, gevraagd kan worden Roman voor te lezen, ter bemoediging. Dat vonden de broers een goed idee.

Als een vis

Ook Galina met haar verstandelijk beperkte zoon Sasja bezochten wij. Omdat Sasja zo van water houdt, zijn Galina en Sasja van de zomer met een groep van 46 mensen naar zee geweest; *"Hij is dan als een vis, moeilijk uit het water te krijgen,"* voegde zijn moeder toe. Galina was zo dankbaar voor de kaarten die ze steeds ontvangt, dat ze een cadeautje meegaf voor Ingrid, van wie ze de meeste kaarten heeft gekregen. De vader van Sasja heeft het gezin verlaten en heeft in Israël een nieuw gezin opgebouwd: *"We zijn als vijanden uit elkaar gegaan, één keer per jaar skypst hij met Sasja, op zijn verjaardag,"* gaf Galina enigszins wrang aan.

We lazen voor Galina psalm 68, dat God een Vader is voor de wezen. Wat is het mooi dat we altijd weer kunnen wijzen op het troostrijke van het kennen van God en Zijn liefde.

"Ik heb helemaal geen familie, daarom ben ik zo blij."

Ik heb geen familie

Het derde en laatste bezoek in Rivne was heel waardevol. Het sponsor-echtpaar dat haar deze maand wilde bezoeken, had dit vanwege familieomstandigheden moeten afzeggen. Wij zagen direct dat er een uitgeprinte foto van dit echtpaar op de kastdeur prijkte. Malvina, die echt helemaal geen familie heeft, zei: *"Ik kan nu tegen iemand zeggen, dank je wel!"* Malvina's moeder overleed in 2007, haar vader al in 1959: *"Vader woonde in Lutsk. Zijn eerste vrouw en twee kinderen, een zus en zijn moeder werden direct door de Duitsers doodgeschoten toen ze de stad probeerden uit te vluchten over de brug toen de Duitsers binnenkwamen. Papa was net op tijd met de nachttrein vertrokken. In de oorlog had een vriend hem al verteld dat zijn hele familie gedood was. Na de oorlog ontmoette hij mijn moeder in Lutsk en ze zijn al in 1945 getrouwd."* Toen we Malvina vroegen wat ze nog herinnerde van haar vader, vertelde ze

Malvina (grijze jurk)

dat ze als kind heel bang was voor pogroms: *"Ik was bang dat de burens ook op de hand van de nationalist Banderas waren. Vandaag vinden ze zulke nationalisten, die de Duitsers steunden, helden. We werden vaak door de Oekraïners 'Zjidamie' genoemd, dat is een scheldwoord voor Joden. Twintig jaar geleden ben ik hier naar toe verhuisd."* Malvina neemt deel aan het project 'Warm huis' van Chesed: twee keer per maand gaat ze hiervoor naar Chesed en heeft daar een fijne tijd met andere ouderen: *"Ik vind het leuk met andere mensen te praten."* Malvina was Ingrid heel dankbaar, die

haar vanuit Nederland kaarten heeft gestuurd. Ze wilde heel graag haar dankbaarheid tonen: "Ik heb helemaal geen familie, daarom ben ik zo blij. Geef haar deze kaart." Op de kaart stond de datum van vrijdag! Ze had dus vrijdag tevergeefs op ons gewacht. Wat waren we blij dat we teruggekeerd waren naar Rivne!

Hij heeft zijn benen nog

Het was tijd om door te reizen naar Chmelnitsky. De directeur Gena bracht ons tot buiten de stad en wees ons de goede weg. Op onze route lag ook de plaats Slavoeta, waar we sinds kort ook een Joods gezin financieel steunen. Ria kon per telefoon via de Chesed werkster Natalja een afspraak maken om bij Leonied en zijn vrouw op bezoek te gaan. Zoon Igor was ook naar de flat van zijn vader en moeder gekomen. Leonied is sinds twee jaar helemaal blind. Hij is diabeet en de problemen begonnen tien jaar geleden met zijn benen. Zoon Igor zei: "God zij dank heeft hij zijn benen nog, ze hebben ze willen amputeren. Dankzij vrienden die dure medicijnen betalen, heeft hij zijn benen nog." Zina staat haar man in alles bij: "Ik ben altijd bij hem, ik help met brood snijden, met alles." Het echtpaar had beiden een goede baan; zij was boekhoudster en Leonied maakte en repareerde tanden. Het pensioen dat ze nu samen hebben is bij elkaar ongeveer €80,- per maand.

Al krijgen ze wel subsidie voor de vaste lasten, Zina zei eerlijk: "Zonder

"Ze hebben zijn benen willen amputeren"

Leonied en zijn vrouw samen met hun zoon Igor

Chesed zouden we niet verder kunnen leven. We zijn Igor (de directeur van Chesed in deze provincie) heel dankbaar. Anders zouden we zelfs niet genoeg geld hebben voor brood." Het werd een bijzonder bezoek. We kenden elkaar natuurlijk niet, maar het ijs was al heel gauw gebroken en het leek alsof we elkaar al lang kenden. We zongen een lied, lieten natuurlijk de cadeautjes en ook een paar boeken achter en hadden bij het afscheid nemen het gevoel dat we afscheid namen van 'ouwe bekenden'.

Leven met tien jaar verlengd

We vervolgden de reis en kwamen aan het begin van de avond in Chmelnitsky aan. Onze koffers brachten we in het hotel en daarna gingen we gelijk op bezoek bij Sofia. Ria skypt elke week met deze eenzame vrouw, die zo ontzettend dankbaar is dat iemand aandacht aan haar geeft. Ze zei zelfs een keer: "Jij hebt mijn leven met tien jaar verlengd." Haar zoon Sasja haalde ons op van de parkeerplaats. We gaven hem de mobieltjes, die hij repareert en verkoopt. Voor Sofia hebben we een zo goed als nieuw kookstel meegebracht. Dan kan ze het oude, verroeste bijna onbruikbare kookstel wegdoen. Toch heeft Sofia kans gezien hierop een uitgebreide maaltijd klaar te maken. We hadden een gezellige tijd. Sofia heeft veel lichamelijke klachten en is vaak geopereerd, maar deze avond maakt voor haar veel goed, hoewel ze grote inspanningen heeft moeten doen om alles klaar te maken: "Ik ben heel moe, maar voldaan," zei ze. We lazen voor haar uit het Johannes Evangelie hoofdstuk 6 dat Jesjoea Zichzelf bekend maakt als het ware brood uit de hemel en baden voor haar. Omdat So-

Sofia met haar nieuwe kookstel

fia niet graag leest, bedachten we dat het goed zou zijn een volgende keer een CD-speler met mooie CD's mee te brengen.

Dak vóór de winter

Dinsdagmorgen ontmoetten we Igor en de rest van het team van Chesed in het tijdelijke kantoor, ook in het centrum van de stad. Er wordt hard gewerkt aan een nieuw gebouw. We zagen de maquette ervan en reden er daarna met elkaar naar toe. Het was al aardig voor te stellen hoe het gebouw er uit zal komen te zien. Het wordt echt een Joods centrum met vele mogelijkheden. Igor vertelde dat Chesed Bhest de zorg heeft voor 5000 Joodse mensen. Over de hele provincie verdeeld zijn er 111 plaatsen waar hulp geboden wordt. Er komt een eetzaal in, een medisch centrum, een fitnessruimte, een bibliotheekruimte met studiecentrum, een crèche-ruimte, een gebedsruimte, kantoorruimte voor alle medewerkers, inclusief de directeur en er is een bovenzaal die aan meer dan 100 mensen plaats biedt. Igor vertelde dat veel gedaan wordt door eigen werkers: "Mensen geven materiaal, de chauffeurs helpen hier ook en we hebben een eigen architect die alles begeleidt." Igor deed

Nieuw gebouw voor Chesed

ook een beroep op ons of wij ook een gedeelte van het gebouw wilden sponsoren. Igor: *"We zouden het dak voor de winter graag dicht willen hebben, maar er is nu geen geld voor."* Het bedrag dat hiervoor nodig is, is ongeveer 10.000 Euro. We besloten erover na te denken hier een project van te maken voor onze sponsors. Van de noodzaak van dit gebouw in plaats van het krot waar ze eerst in gehuisvest waren, zijn we wel overtuigd, al weten we dat de uiteindelijke bestemming voor alle Joodse mensen het land Israël is.

Massamoord door Oekraïners uitgevoerd

We kregen een rondleiding in het museum. Het museum is zeer indrukwekkend met prachtige panorama's van het Joodse leven en het Joodse lijden. De gedenkruimte is verder rijk aan schilderijen, getallen, namen en symbolen die op verschillende wijze het verhaal van het verleden in herinnering roepen.

De stad, die vroeger Proskorov heette, is helemaal door Joden opgebouwd. Vóór de oorlog sprak 80 % van de inwoners van de stad Jiddisch of verstond het. *"De stadsdocumenten werden tot 1937 ook in het Jiddisch opgemaakt,"* zo benadrukte Igor de grote invloed van de Joden in de stad.

Van Igor hoorden we ook dat de massamoord van 8200 Joden net buiten de stad wel door de Duitsers was georganiseerd, maar door Oekraïners werd uitgevoerd: *"Er waren maar tien Duitsers bij en wel 153 Oekraïners."* En Igor voegde er aan toe: *"Daarom vindt deze oorlog en crisis in Oekraïne nu plaats."*

We werden naar een gedenkplaats gebracht waar 1600 Joodse mensen worden herdacht die op 15 februari 1919 bij een pogrom door Russische kozakken op gruwelijke wijze zijn omgebracht; het bloed stroomde toen door de straten. *"Het hoofd van de kerk, de burgemeester en een notaris die de Joden probeerden te beschermen werden alle drie ook gedood en hier begraven."*

'Spreekende grafstenen'

Toen we over de begraafplaats liepen,

die met financiële steun vanuit het buitenland is opgeknapt, bracht Igor ons naar een muur, waar brokken grafstenen waren tentoongesteld. Zij 'spreken hun eigen verhaal'. Igor vertelde: *"Deze brokstukken zijn door mensen teruggebracht. Tijdens WO II zijn heel veel Joodse begraafplaatsen verwoest en de grafstenen werden voor wegen en voor bijvoorbeeld kelders gebruikt. Twee jaar geleden wendden mensen uit Kamenets-Padolski zich tot ons. Zij wonen naast de Joodse begraafplaats en zeiden dat ze hun kelder hadden gemaakt van brokken grafstenen. Nu waren er grote tegenslagen en ziekten in hun gezin gekomen en iemand van een kerk had het verband gelegd tussen wat ze hadden gedaan met de grafstenen en de tegenslagen. Met behulp van 'christenen voor Joden' zijn de stenen weggehaald en teruggebracht. Het gezin leeft nu in voorspoed."*

We bespraken met Igor ook de huidige situatie in Oekraïne m.b.t. de Joden. Hij uitte zijn zorgen en onderbouwde deze ook.

Been geamputeerd

Helena, onze contactpersoon, is na het plotseling overlijden van haar man, naar Israël gegaan om troost bij haar dochter te vinden. We bezochten met onze nieuwe contactpersoon Dima wel zeven gezinnen. Als eerste de twee broers Sasja en Alex. Alex was zijn baan kwijt geraakt, omdat hij zijn zieke moeder moest verplegen. Zij is enige tijd geleden overleden. Nu is bij Sasja, die nog wel werkte, in maart zijn been geamputeerd. Toen we bij hem kwamen, had hij net wat oefeningen achter de rug, want Sasja doet zijn best zo goed en zo kwaad als het gaat om weer 'op

de been te komen'. Hij is in staat al wat te lopen met krukken. Sasja vertelde dat hij binnenkort een prothese krijgt aangemeten, daarom oefent hij nu al, zodat hij straks sterk genoeg zal zijn om met de prothese te leren lopen. Sasja krijgt 2800 Grivna invaliditeitspensioen, maar Alex die hem verzorgt krijgt helemaal niets. Voor de foto wist Sasja zich overeind te hijsen en stond hij rechtop naast zijn broer op één been en met behulp van een kruk. Als troost lasen we uit Jesaja 65 en Openbaring 21, over het Koninkrijk van God. We zongen "Ose sjalom" en beloofden voor Sasja te bidden dat hij met behulp van de prothese weer zal kunnen lopen en ook weer naar buiten zal kunnen. Sinds maart was hij niet meer buiten geweest.

Daar leest iedereen het

Bij Loesja thuis troffen we haar alleen aan te midden van heel veel rommel: *"Larissa is net een paar minuten geleden vertrokken, ze heeft een halve baan als verpleegster."* Beiden krijgen een pensioen; Larissa 800 Grivna vanwege haar lymfklierkanker, en Loesja 1300 Grivna vanwege haar leeftijd. Bij elkaar is het nog geen € 75,- per maand. Op de vraag of Loesja veel medicijnen gebruikt, kregen we als antwoord: *"O, ik zal het je laten zien."* Toen pakte ze een plastic zakje die helemaal vol bleek te zitten: *"Dit is voor mijn hoofd, dit is voor mijn hart, dit is voor mijn suiker, ik moet eigenlijk insuline spuiten, maar ik wil niet en dit is voor mijn aderen."* Loesja was al drie maanden niet buiten geweest: *"Ik ben gevallen, en brak mijn pols, het gips is er nu weer af en hier heb ik mee gesmeerd."* Daar kwam zo waar nog een zakje met medicijnen te voorschijn. Wat was Loesja blij toen

"We krijgen allemaal kaarten. Onze kleindochter spaart ze."

we haar de tulpenbollen aanboden: "Ik heb ze vorig jaar ook gepoot, ze bloeiden zo mooi." En toen we de kaas gaven, breidde ze haar handen uit en zei: "Hartelijk bedankt, mijn liefde, kaas!" Het boek de Schuilplaats kende ze al: "Ik heb het boek aan mijn dochter in Moskou gegeven, daar leest iedereen het." We geven haar daarom 'Waarom ik?' van Jakob Damkani.

Zussen Hanna en Ira

Nu weet ik waarom ik nog leef

De beide vrijgezelle zussen Hanna en Ira werden zoals gewoonlijk ook bezocht: "We begrijpen dat jullie maar vijftien minuten komen, we hadden niet verwacht jullie te zien." Ira vertelde direct dat het veel beter met haar ging: "Weten jullie nog dat jullie de vorige keer gebeden hebben? Ik had een vrouwenoperatie achter de rug. Ria weet het wel. Het was voor mij zo'n vreugde dat jullie kwamen. Ik voelde bij het bidden van mijn hoofd tot de voeten warmte door mijn lichaam stromen. Het is ook daarna beter met me gegaan. Ik heb het ook verteld tegen gelovigen die mij ook bezoeken."

Direct aansluitend bezochten we Jefim. De man die alleen maar kan staan en liggen, omdat zijn rugwervels beschadigd zijn. Hij straalde en was heel opgewonden en zoals gewoonlijk had hij weer een paar muntjes verzameld van het geboorte jaar van een paar kleinkinderen van Wim en Ria. Hij hoopt ooit Levi, de oudste kleinzoon, die hij koestert als zijn eigen kleinkind, nog eens te zien: "Nu weet ik waarom ik nog leef," zei hij, "tot de Bar Mitsva van Levi als hij 13 jaar is". Jefim weet best dat wij niet Joods zijn en ook niet aan Bar Mitswa doen, maar voor Joodse mensen is dit een zeer belangrijke mijlpaal. Geve God dat Jefim nog mag meemaken dat Levi een keer bij hem op bezoek kan komen.

Onze kleindochter spaart ze

In het volgende gezin, van Jefim en Galina, zijn grote zorgen. Jefim heeft al verschillende kuren en therapieën ondergaan vanwege kanker. Hoewel zijn haar nu weer aangegroeid is, zei hij eerlijk dat het niet helemaal goed gaat: "Mijn hoofd doet pijn!" We zagen ook een grote plek op zijn hoofd. Jefim moet opnieuw een chemokuur ondergaan. Hij en zijn vrouw Galina hebben twee kinderen, een zoon en een dochter, die allebei een kind hebben; de zoon een zoon, de dochter een dochter. Galina deelde enthousiast mee: "We krijgen allemaal kaarten, onze kleindochter spaart ze. Dank je wel dat jullie in ons geïnteresseerd zijn." We baden voor gezondheid voor Jefim en beloofden ook voor hem te bidden als hij 15 oktober weer in het ziekenhuis moet worden opgenomen.

Galina en Jefim

Uw Maker is uw man

De deur van het appartementje van de weduwe Ida konden we niet gemakkelijk vinden. Er was op dat moment geen elektriciteit en de lange donkere gang had geen ramen naar buiten. Eenmaal binnen werden we door Ida heel hartelijk begroet: "Ik ben blij jullie te zien. Ik krijg elke keer van die leuke kaarten van jullie." Ida is twee jaar geleden aan haar ene oog geopereerd. Daar ziet ze niets meer door. Ida heeft een zoon en een dochter en twee kleindochters. Haar schoonzoon Pjotr is door een auto-ongeluk invalide geraakt, maar hij kan nu wel weer lopen. Ida vertelde dat het op 5 november vijf

jaar wordt dat haar man is overleden aan de gevolgen van maagkanker. Hij was 64 jaar: "Hij was heel sterk, hij sportte veel en was nooit ziek en toen had hij opeens maagkanker. Hij heeft nog maar een maand geleefd." Ida is dankbaar voor Chesed: "We worden vaak uitgenodigd, om te zingen of voor een feest." We lazen uit Jesaja 54. In vers 5 staat: "Uw Maker is uw Man". Dat zegt de Heere tegen Israël, dat als weduwe leeft: "HEERE van de legermachten is Zijn Naam en uw Verlosser is de Heilige van Israël." Overall, dus ook hier, werd de tas met daarop een molen en Roechama in het Russisch geborduurd, uitgedeeld.

Er denkt iemand aan mij

Mila kwam ons opzoeken in ons hotel tijdens ons ontbijt woensdagmorgen. Mila is ook medewerkster bij Chesed, maar wordt sinds kort ook gesponsord door Roechama. Haar schoonzoon van 45 jaar is heel plotseling overleden. De reden dat ze gekomen was, drukte ze zo uit: "Ik weet met wie ik mijn ziel kan delen." Ze heeft veel verdriet. Mila vertelde: "Hij werd niet goed en moest naar het ziekenhuis. Daar heeft hij twee dagen gelegen. Onze dochter Sveta ging 's morgens naar het ziekenhuis en 's middags werd ze gebeld dat haar man was overleden. Iedereen was in shock, ook Mila's man en vooral haar kleinkind Misja van 15 jaar. Hij heeft helemaal geen afscheid kunnen nemen van zijn vader." Mila vertelde dat Misja nu met een programma naar Israël is, maar dat hij verschrikkelijke heimwee heeft. Terwijl hij over een jaar pas vakantie krijgt en terug mag naar Oekraïne. Gelukkig heeft Mila nog familie in Israël. Misja gaat nu in de weekenden bij een neef slapen. Mila zelf was op kantoor bezig met het voorbereiden van de 75e herdenking van Babi Jar. De herdenking zal plaatsvinden op 29 september. Mensen van over heel de wereld zullen naar Kiev komen voor de herdenking. Mila: "Ik ben er gisteren mee bezig geweest. Ik

De groep met Ida

kan niet lezen wat er met de kinderen is gebeurd. Toen de oorlog begon zijn mijn twee zusjes bij de bombardementen door de Duitsers omgekomen. Mijn moeder kon er haar hele leven niet over praten. Niemand weet waar ze zijn begraven. In Kamenets-Podolski werden kinderen ook levend begraven, om kogels te sparen."

Verder spraken we over de mensen en de hulp die Roechama mag geven. Mila: "Jullie hulp is een hele grote morele steun voor de mensen. Ook de kaarten worden zo enorm gewaardeerd. De mensen ervaren: er denkt iemand aan mij." We baden voor Mila, haar man, schoondochter en kleinzoon en gaven haar ook 'de tas van liefde'. We gingen daarna samen met Dima weer op bezoek bij gezinnen.

Hine ma tov

Het eerste wat Valentina (Valja) zei toen we haar en haar dochter Anja bezochten was: "Dank je wel voor de kaarten". Valja's man is drie jaar geleden overleden, maar gelukkig woont haar dochter met haar man dichtbij. Anja gaat elke morgen op weg naar haar werk en elke middag uit haar werk langs haar moeder. Anja: "Op mijn werk bel ik ook nog een keer. Mijn moeder is als een vriendin voor mij. We kunnen niet leven zonder

Valja met dochter Anja

elkaar." Valja was een paar dagen voor ons bezoek de bergen ingetrokken op zoek naar paddenstoelen, zoals ze zo graag doet. Valja: "Het had juist geregend en dan groeien de paddenstoelen". Ze werden nu vroeg op de dag al geserveerd, tegelijk met heerlijke besjes. Alles smaakte heel goed. Ook de wijn gemaakt van frambozen was heerlijk. We genoten van alles. Valja: "Altijd als jullie komen, kom dan eerst naar mij, eerst ontbijten is niet nodig." Valja heeft veel meegemaakt in haar leven. Haar ouders heeft ze niet gekend. Ze groeide op in een weeshuis. Haar man werd geboren in de trein, toen zijn moeder evacueerde naar Kazachstan. Zijn vader was aan het front. Hij kwam de eerste dag van de oorlog al om. Haar man heeft in het leger gediend en zij zelf was matroos. Vijf en twintig jaar geleden overleed

haar zoon, hij was toen 23 jaar. Ze heeft echter een goede verhouding met haar schoondochter gehouden, ook al is zij opnieuw getrouwd. We wezen erop dat het een wonder is, dat Valja, die zelf weinig liefde heeft ontvangen, zoveel liefde weet te geven. We zongen voor de beide vrouwen psalm 133 in het Hebreeuws: Hine ma tov. Het was ook echt goed om 'als broeders en zusters samen te wonen'. We gaven beiden een boek en natuurlijk ook de bloembollen, de kaas en het tasje met inhoud.

Al twintig jaar niet gezien

Het was al lang geleden dat we Anja bezochten. Zij heeft een psycho-neurologische ziekte en was eigenlijk niet in staat bezoek te ontvangen. Haar gezondheid is nu een stuk beter. Ze doet alles zelf, maar ze woont wel alleen. Haar man overleed twintig jaar geleden aan kanker. Anja heeft een zoon en een dochter. De zoon woont in New York waar hij in een ziekenhuis werkt. Haar dochter woont in Israël en heeft daar een man ontmoet. Deze schoonzoon heeft Anja echter nooit gezien of gesproken. Of ze er wel eens geweest is, vroegen wij. "Nee, dat kan niet vanwege mijn gezondheid. Ik heb steeds aanvallen." Ze heeft haar dochter al twintig jaar niet...

Lees verder op bladzijde 12

De moord op de Joden van L'viv

De stad L'viv of L'viv, in West-Oekraïne, maakte vroeger deel uit van het Oostenrijkse-Habsburgse rijk en de Jiddisch sprekende Joden noemden haar toen Lemberg. Tussen de twee wereldoorlogen hoorde de stad bij Polen. In 1939 was een derde deel van de stad Joods: 110.000 Joden. Van de artsen, bankiers en advocaten in de stad was 70 procent Joods. Toen de Russen in september 1939 het oostelijke deel van Polen bezetten en de Nazi's het westelijke deel, vluchtten veel Joden voor de Nazi's naar L'viv. Het aantal Joodse inwoners groeide in een paar maanden tijd aan tot 160.000. Hun betrekkelijke veiligheid duurde kort. Op 21 juni 1941 verklaarde Hitler de Sovjet-Unie de oorlog. De Oekraïense bevolking, die geleden had onder de Sovjet overheersing, haalde de Duitsers als bevrijders binnen. Onmiddellijk braken er pogroms uit in de stad, uitgevoerd door Oekraïense en Poolse antisemieten. De Russen hadden namelijk een groot aantal Oekraïense en Poolse nationalisten gevangen gezet. Vlak voordat de Russen de stad verlieten op de vlucht voor de Duitsers, vermoordden ze al deze mensen. Echter, de Joden kregen de schuld van deze massamoord. De Duitsers wakkerden het vuur van haat nog aan via pamfletten

en een bioscoopfilm: "De verraderlijke Joden dragen de schuld van deze massamoord." Bij deze pogroms kwamen in drie dagen tijd al 6000 Joden om. Oekraïense nationalisten van Bandera konden in L'viv en omstreken met de Joden doen wat ze wilden.

Simon Wiesenthal, die zelf als architect werkte in de stad L'viv, werd gearresteerd samen met zijn vriend Gross. Hij was met hem aan het schaken in een kelder, waar hij ondergedoken zat, toen ze hen ontdekten: "We werden naar de beruchte Brigidiki gevangenis gebracht en op de binnenplaats met nog 40 anderen Joodse advocaten, artsen, ingenieurs enz. op een rij gezet, met de gezichten naar de muur. De armen moesten in de nek en naast iedere man stond een krat. In het midden van de binnenplaats stond een tafel met daarop flessen wodka, worsten en geladen

"...opdat wij nooit zullen vergeten!"

Verschikkingen in Janovska

pistolen. Een Oekraïner begon links van de rij; hij schoot de eerste Jood in zijn nek. Daarna volgde de tweede, de derde enz. Toen zijn pistool leeg was, liep hij naar de tafel, nam een flinke slok wodka en at van de worst en pakte een nieuw pistool. Twee Oekraïners smeten de lichamen in de klaarstaande kratten en brachten de doden weg. Het geluid van de schoten en het kreunen van de slachtoffers kwam steeds dichterbij. Nog even en het was mijn beurt. Opeens luidden de kerkklokken en een Oekraïners riep: "Genoeg, de avondmis." Het schieten hield direct op. Er waren nog ongeveer 20 Joodse mensen over, ook mijn vriend en ik-zelf." Die nacht heeft een Poolse vriend hem en zijn vriend uit de gevangenis weten te krijgen door te beweren dat zij beiden Russische spionnen waren en een andere 'behandeling' moesten krijgen. Wiesenthal ontsnapte zo nog een paar keer aan de dood. God had met hem heel duidelijk een plan. Na de oorlog zou hij uit naam van alle slachtoffers, waaronder 85 familieleden van hem en zijn vrouw, strijden voor recht. Er moest recht gedaan worden, door de daders van de gruwelijke misdaden voor de rechter te krijgen. Het zou Wiesenthals levenswerk worden.

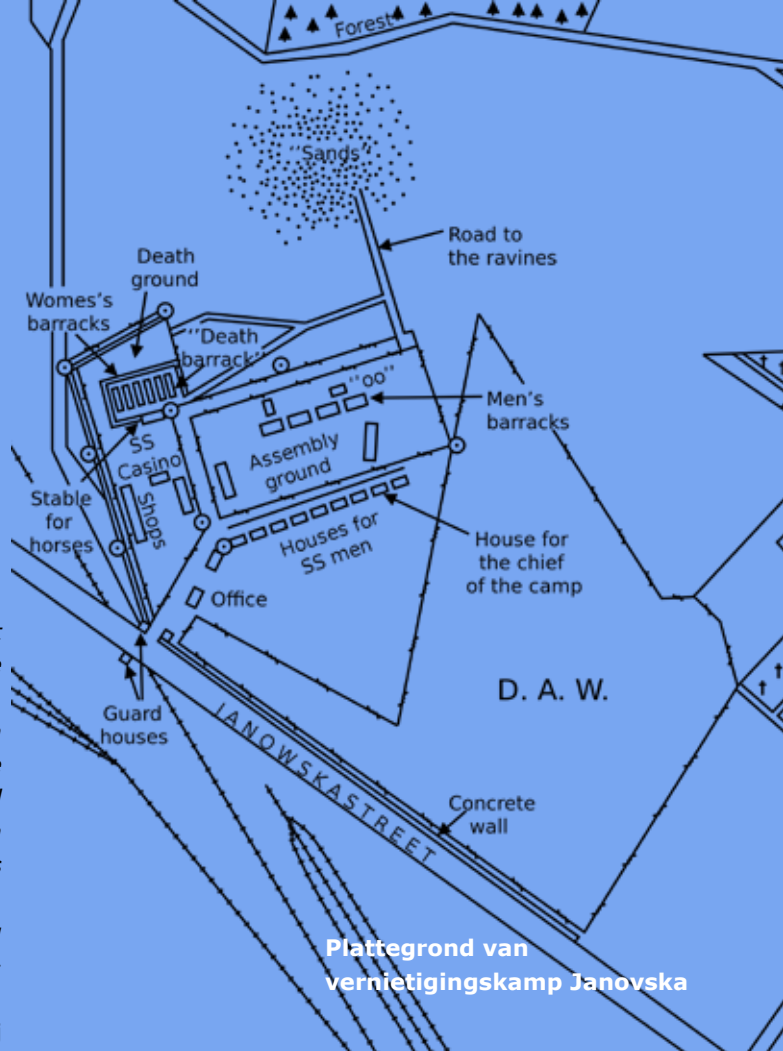
Systematisch werd alles wat Joods was in de stad vernietigd. Van de 45 synagogen en gebedshuizen zijn er maar twee

Simon Wiesenthal

overgebleven.

In oktober 1941 werden de eerste Joden gedwongen om een werkkamp te bouwen in de Janowskastraat. Ook Wiesenthal werd tewerkgesteld in dit kamp; hij moest spoorwagondelen repareren. In dit concentratiekamp stierven in totaal 200.000 mensen, waarvan het merendeel Joods was, van honger, ziekte, uitputting, mishandeling of executie. Een herinneringsmonument aan het begin van voormalig kamp houdt de herinnering levend aan wat daar is gebeurd. Deze

plek wordt wel het Babi Jar van L'viv genoemd. De grond is hier vermengd met bloed en menselijke resten.

In november 1941 werd het getto ingericht, ten noorden van de spoorlijn. werden De Joden werden verplicht om vóór 15 december in dit getto te wonen. Al snel woonden er 120.000 Joden in het getto.

In maart 1942 begonnen de eerste wegvoeringen van het getto naar het vernietigingskamp Belzec. Vanaf het station werden ze in veewagons afgevoerd. Na de grote razzia in augustus 1942 waren er nog 65.000 Joden in het getto over. De omstandigheden waren zeer primitief; gebrek aan water, voedsel, medicijnen en ruimte. Mensen leefden zelfs in holen onder de grond. Op 1 september werden alle bestuurders van de Joodse raad publiekelijk opgehangen. Het toppunt van sadisme was wel, dat ze daarna een rekening stuurden naar de Joden voor de touwen die waren gebruikt bij de ophanging. De liquidatie van het getto vond plaats op 1 juni 1943. Huizen werden met springstof opgeblazen of met benzine overgoten en in brand gestoken. De laatste Joden die zich verstopt hadden achter dubbele muren, in kelders en op zolders, kwamen jammerlijk om of vluchtten de straat op, waar ze onmiddellijk werden doodgeschoten.

In nog geen 2 ½ jaar tijd werden minstens 200.000 Joden vernietigd; allemaal op gruwelijke wijze. Slechts 832 Joden overleefden in L'viv; ondergedoken in kloosters of bij particulieren, of ontsnapt via de riolen.

meer in levende lijve gezien. Gelukkig biedt Chesed de mogelijkheid dat Anja in het kantoor met haar kinderen en kleinkinderen kan skypen. De kleinkinderen leren gelukkig ook Russisch. Anja: *"Als de kleinkinderen groter zijn, komen ze hierheen."* Anja liet kopieën zien van teksten uit de Sidoer, die aan haar zijn opgestuurd. Het waren teksten uit de Bijbel. We gaven haar ook het boekje met teksten uit de Bijbel 'Kom naar huis', waarin het plan van God met Zijn volk vanuit heel de Bijbel wordt weergegeven. Het boek de Schuilplaats zal Anja ook zeker bemoedigen. We zongen haar 'de vrede van God' toe.

In elkaar geslagen

We supportten ook een jonge Joodse man, Jaroslav. Hij woont nog bij zijn ouders. Jaroslav werd vier maanden geleden, zonder aanleiding, door hooligans in elkaar geslagen: *"Ik stond buiten te roken, een paar jongens vroegen om een aansteker, verder weet ik niets meer. Ze hebben me ook op mijn hoofd geslagen blijktbaar. Ik werd wakker in de ambulance. Mijn arm bleek op twee plaatsen gebroken."* Er zitten nu plaatjes in zijn arm van plastic, de ene moet er nog uit, omdat hij anders zijn arm niet recht kan krijgen. Hij verwacht nog een half jaar nodig te hebben voor volkomen herstel. Zijn baan bij een gasbedrijf is hij kwijtgeraakt. We bemoedigen Jaroslav en geven hem het boek van Jacob Damkani.

Jaroslav met zijn gebroken arm

De familie Shpak heeft twee jaar in Israël gewoond. Loretta vertelde: *"Het was oorlog. Wij woonden in Ber-*

"...ik werd in de ambulance wakker. Mijn arm bleek op twee plaatsen gebroken."

sheva en onze zoon Ilja van twee jaar praatte helemaal niet. Mijn ouders en zus woonden nog in Oekraïne en deze flat is van de vader van mijn man." Dit gezin, bestaande uit moeder Loretta, vader Jakov, zoon Ilja, van tien jaar en dochtertje Rina van vijf, heeft het zwaar. Loretta: *"De kinderen hebben problemen met gezondheid, Rina heeft bronchitis en is vaak ziek, mijn man heeft astma."* Loretta vertelde ook dat, toen haar man nog goed verdiende, ze voor frisse lucht en goede gezondheid naar Bulgarije op vakantie konden gaan. Nu heeft Jakov alleen af en toe werk als boekhouder. We hopen dat dit gezin toch opnieuw zal overwegen naar Israël te gaan. Loretta liet ons namelijk ook weten: *"We weten nu helemaal niet wat we moeten doen, gezien de grote nood."* We gaven bewust het boekje 'Kom naar huis', zodat dit gezin Gods stem mag gaan horen: *"De Herder zoekt zijn schapen."*

Ik ga nergens meer naar toe, alleen naar de polikliniek

Het volgende bezoek bij Ada Pysko was verrassend voor ons. We wisten niet beter dan dat zij met haar dochter en kleinzoon Sasja nog steeds in een armoedig aangebouwd stukje huis zonder keuken, wc en douche woonden. Nu bleek dat ze verhuisd waren naar een mooi ingerichte flat: *"De vrouw die ons huis gekocht heeft, heeft ons deze flat gegeven. Ze wilde dat graag, omdat ons huis in het centrum lag."* Ada zei: *"Als je dit vergelijkt met hoe we leefden"* en daarbij glunderde ze. Niet dat het nu met de gezondheid beter gaat. Ada is ernstig diabeet en hoort slecht. Haar onderlichaam is erg opgezet. Haar dochter woont ook nog bij haar met haar kleinzoon. Ada: *"Sasja is nu 17 jaar. Hij is heel actief in de Joodse gemeenschap. Hij gaat altijd als er iets te vieren valt. Hij heeft*

Onze groep met Anja in het midden

ook verschillende jongelui uitgenodigd te helpen bij de bouw van het nieuwe Chesed gebouw. Hij heeft ook een Joods meisje gevonden, Claudia." Ada zelf komt nergens meer: *"Ik ga nergens meer naar toe, alleen naar de polikliniek."* We lazen psalm 121 voor Ada, en lieten voor haar het boek 'De Schuilplaats' en voor haar kleinzoon 'Waarom ik?' achter. Het bezoek had Ada zichtbaar goed gedaan.

We namen afscheid van Dima, die ons zo trouw begeleid had op onze bezoeken. Voor zijn dochtertje hadden we nog een mooie pop en natuurlijk kreeg hij ook de kaas, die hij bij alle bezoeken zijn neus voorbij had zien komen. Hij koos ook het boek 'Waarom ik?' van Jacob Damkani. De Schuilplaats bleek hij al eerder van ons te hebben ontvangen.

We namen afscheid van Dima

We gingen nog op het kantoor langs en praatten nog bij met Igor en namen afscheid. Zijn vrouw Sveta, kwamen we 'toevallig' bij het hotel nog tegen. Zo konden we haar ook nog even spreken.

Vinnitsa Chesed Emoena

We reden naar Vinnitsa en namen onze intrek in het hotel. Donderdagmorgen ontmoetten we de mensen van Chesed Emoena in Vinnitsa. Tanja zal voor-

taan onze contactpersoon zijn voor de Joodse gezinnen die we via Chesed helpen. Directeur Vova was aanwezig, maar duidelijk niet helemaal fit: "Er zijn veel mensen ziek, ik heb het ook te pakken," zo liet hij ons weten.

We gingen met Tanja op stap. Voor verschillende mensen en gezinnen waren koffers of big shoppers klaargemaakt in Krimpen in de opslag. Deze werden ook bij de mensen afgegeven. Het eerste bezoek was bij Janna, een jonge vrouw van 37 jaar. Ze is gescheiden en leeft met haar elfjarige zoon in een redelijk groot huis, dat haar oma nog heeft later bouwen. Janna's moeder is overleden, haar vader heeft haar

Janna zit zonder inkomsten thuis

jaren geleden al gedropt. Janna heeft psychische klachten. Ze werkte vijf jaar als consultant, maar was tijdens ons bezoek al twee maanden thuis. Zij ontvangt geen enkel loon. Ze ontvangt voor de vaste lasten een subsidie van 600 Grivna per maand (iets meer dan €20,-) Chesed helpt haar en we vertellen haar dat dus nu ook Roechama haar gaat helpen. We bemoedigden haar met de sponsoring, het tasje met cadeautjes en natuurlijk het boek van Corrie Ten Boom, dat we in Oekraïne konden laten drukken.

70ste verjaardag

Het volgende bezoek was heel bijzonder. Raisa en Misja bezochten we voor het eerst. Omdat Raisa borstkanker kreeg en een behandeling moest ondergaan, had het gezin dringend financiële ondersteuning nodig. Roechama had hen als adoptiegezin aangenomen. Nu net vandaag was Raisa 70 jaar geworden en kwamen wij 'toevallig' op bezoek. Het was een complete verrassing. We kregen de latkes te eten, die bestemd wa-

ren voor een neef, die 's middags op Raisa's verjaardag zou komen. Verder zou er niemand komen; we lieten nog voldoende voor hem over.

Het echtpaar heeft twee kinderen, de jongste zoon, 40 jaar, woont thuis, de oudste, 48 jaar, woont in Rusland. Hij heeft een dochtertje. Misja en Raisa hebben haar al vier jaar niet gezien: "Misschien zijn ze bang om te komen. Het is voor hen ook moeilijk; heel de situatie m.b.t. de Krim en de oorlog."

Raisa en Misja bezochten we voor het eerst

Raisa vertelde: "Ik ben in Midden Azië geboren. Mijn vader zat in het leger en was steeds ergens anders gelegerd. Omdat mijn moeder uit Oekraïne kwam en een oom hier in Vinnitsa leefde, zijn we naar hier verhuisd. Volgend jaar op 27 oktober vieren we ons 50 jaar huwelijksjubileum." Gevraagd naar hun gezondheid zei Raisa: "Na de operatie heb ik nog behandelingen gehad. Elke drie maanden moet ik voor controle terug." Misha reageerde met: "Na de operatie is ze de mooiste vrouw geworden!" Misha doelde op haar haar dat zo mooi gegroeid is nadat ze eerst kaal was. Over zijn gezondheid zei hij: "Ik heb geen recht ziek te worden." Misja was metaalbewerker en is al tien jaar met pensioen,

maar zijn 40 jaar werken heeft maar een pensioentje van 1324 Grivna opgeleverd (€45) Raisa krijgt nog minder. Ze krijgen subsidie voor de vaste lasten. Zo betalen ze nu in de zomer 200 Grivna i.p.v. 600. Het is voor het echtpaar heel anders gelopen dan ze gehoopt hadden: "We dachten, als we met pensioen gaan, kunnen we uitrusten en een keer naar zee gaan of naar een concert. Maar ons pensioen is nu niet veel meer waard." Wim hield een toespraak i.v.m. Raisa's 70e verjaardag. Hij wees op Gods wonderlijke leiding en zorg. We gaven haar vanwege haar 70e verjaardag € 70,- zodat ze toch samen een keer naar zee of naar een concert kunnen. Daarna zongen we 'hava nagila' (laten we ons verheugen) en gaven natuurlijk het tasje en beiden een boek.

Blijdschap

We gingen met een grote tas vol met kleding en een pakket van de sponsor naar Tamara en haar drieling. Tamara's man was getrouwd geweest met een Joodse vrouw waarmee hij naar Israël emigreerde. Ze scheidde en hij kwam terug naar Oekraïne waar hij met Tamara trouwde. Voor werk ging hij terug naar Israël, omdat er veel geld nodig was nadat de drieling geboren was. In Israël overleed hij heel plotseling aan een hartstilstand. Tamara bleef achter met de drieling. Ze trok met de kinderen weer bij haar ouders in. We hebben dit gezinnetje geadopteerd. Het middelste kindje van de drieling is gehandicapt. Zij was met oma in het ziekenhuis. Het huis is klein en oud. De matrassen voor Tamara en de drie kinderen lagen in één kamer op de grond. De twee kinderen dansten al gauw rond met de ballon die ze van Fieke gekregen hadden. Er kwam ook zoveel speelgoed en kleding te voorschijn. Toen Tamara alle spul-

Blijdschap bij Tamara en haar kinderen

"...Psalm 46:2 is voor mij een bemoediging geweest."

len zag en hoe blij de kinderen waren, moest ze huilen. We gaven haar ook heel bewust het boek de Schuilplaats, waar ze veel interesse in had.

Daarna bezochten we Vova, een eenzame oudere man, die psychisch ziek is; "Ik woon hier helemaal alleen. Ik heb helemaal niemand. Mijn ouders zijn al lang geleden overleden," zo vertelde hij ons al snel. Vova heeft wel een thuishulp, door Chesed geregeld. Twee keer per week maakt zij het huis schoon en kookt wat voor hem. Vijf keer per week gaat hij met de tram naar de eetzaal: "Het eten is daar goed." Vova heeft nog wel een neef en nicht in Amerika, die sturen hem af en toe geld, voor het graf en af en toe ook voor eten. Vova zei dat hij hen brieven schrijft. Vova's moeder was Joods en haar vader en moeder ook. Ze zijn in de oorlog geëvacueerd. Omdat Vova graag naar muziek luistert, nemen we ons voor een volgende keer een CD speler voor hem mee te nemen en mooie CD's. We gaven hem naast een pakket en een tasje een mooie Hebreeuws/Russische CD.

Toen wist ik het, ik moet gaan

We zetten Tanja af en deden nog een laatste bezoek bij Sveta. Het werd een bezoek om nooit te vergeten. Sveta heeft een heel zwakke gezondheid, door een kinderziekte. Hoewel ze nog jong is, kan ze al jaren niet meer werken en daarnaast heeft ze vanwege borstkanker al verschillende operaties moeten ondergaan en vele onderzoeken. Niet lang geleden is geconstateerd dat er opnieuw uitzaaiingen zijn en daarom is zij drie weken geleden weer geopereerd. Sveta ontving ons met een mondkapje op, maar haar stralende gezicht werd daardoor niet verborgen. Ze toonde direct haar dankbaarheid voor de vele kaarten en

ook gaf ze chocolade mee voor Job, die met zijn ouders Lennart en Lyda een keer bij haar was: "Hij zat daar zo lief en zo stil," gaf ze als reden: "De kaarten neem ik mee naar het ziekenhuis. Psalm 46:2 was me tot bemoediging: God is ons een toevlucht en vesting; Hij is in hoge mate een hulp gebleken in benauwdheden." Sveta ging verder: "In de zomer is er veel gebeurd, er overleed een vrouw die ik goed kende van het ziekenhuis. Ik herinnerde me jullie woorden, dat de Heere dichtbij is bij degenen die lijden. Jullie hebben ook gezegd dat het een vreugde is om mensen te helpen. Ik dacht ook steeds aan jullie woorden, dat niemand weet wat morgen zijn zal, dat God het weet. Ik moest opnieuw geopereerd worden. Ik twijfelde wat ik doen moest. Toen las ik weer de woorden: Hoop op de Heere. Toen wist ik het: "Ik moet gaan. Ik ontmoet in het ziekenhuis vaak mensen die ik kan helpen. Precies zoals jullie twee jaar geleden gedaan hebben bij mij. Mensen die voor het eerst naar het ziekenhuis gaan zijn bang. Ik geef hen de boodschap van de kaarten door. Alles gaat dan beter, mensen worden rustig. Mijn vriendinnen vragen mij: "Wil je deze woorden van de kalender aan ons sms-en?" Sveta vertelde alles zo rustig en vol liefde, ook dat ze weer vier of vijf chemokuren moet ondergaan, omdat er uitzaaiingen zijn. Uit alles bleek zo'n overgave en dankbaarheid. Voor Hans, die ook voor een periode van bestralingen stond, was het heel bemoedigend zo'n getuigenis te horen. Aize bemoedigde haar door te zeggen, dat haar overgave aan God zo'n mooi voorbeeld voor hem was. Toen werd Sveta emotioneel. Allemaal werden we zo bepaald bij de goedheid en trouwe zorg van God door Sveta's

getuigenis: "Ik zeg heel vaak, Ik dank God dat hij mij deze ziekte gegeven heeft, daardoor heb ik zoveel mogelijkheden. Het geeft mij een nieuw doel in mijn leven. Je hoeft maar één dag tegelijk te leven, daarom voel ik vaak vrijheid. Ik denk ook dat je angst en pijn moet voelen om op een hoger niveau van leven te komen." Ria voegde er aan toe: "Corrie ten Boom zei: "In de moeilijkste klassen leer je het meest." Toen Sveta Corrie ten

Boom en de Schuilplaats hoorde noemen, zei ze: "In Vinnitsa hebben zoveel mensen dit boek al gelezen. Het is vol blijdschap, geestelijke lessen, humor en wijsheid." We lazen voor Sveta psalm 91 en zeiden: "De beloften van vers 14-16 zijn ten diepste in de Messias vervuld. Omdat wij in Hem zijn, gelden deze beloften ook voor ons." We baden nog voor Sveta. We gaven de cadeautjes en ook het boek Weg uit Babylon, zodat ze vooral in hoofdstuk 2 en 10 zou kunnen lezen over het heerlijke Koninkrijk van God dat aanstaande is. We namen afscheid en waren overstelpt van dankbaarheid toen we de zeven trappen naar beneden liepen. We namen even tijd om bij elkaar deze 'warme douche' te verwerken.

De avond brachten we door met Sergey. De eenzame jonge man, 16 november wordt hij 38, kennen we al vanaf 2003. We aten zoals gewoonlijk samen met hem een pizza en speelden biljart. Ondertussen praatten we wat bij. Ook Sergey krijgt kaarten, zelfs vanuit België.

Vereniging van hart is heel belangrijk

De volgende morgen had het ene Volkswagen busje een lekke voorband. Twee bewakers begonnen di-

We konden Sasja bemoedigen

rect te helpen met het wiel los maken. Eén bewaker ging met ons mee naar een bandenreparateur. Kortom, drie kwartier na de constatering van de lekke band, reden we al weer. Prijs de Heer.

Omdat we in de provincie Vinnitsa ook vier nieuwe adoptiegezinnen hebben ver buiten de stad, in vier windrichtingen, besloten we één van hen deze keer toch al te bezoeken. Het zou bij elkaar wel drie uur tijd kosten, de heen en terugreis, maar toen we het bezoek achter de rug hadden, kwamen we eensluidend tot de conclusie: "We weten nu waarom dit moest. Dit was een goede keus."

Sasja woont in Toelstyn, zo'n 70 kilometer ten zuidoosten van Vinnitsa. Sasja leek in het begin van het bezoek wat gereserveerd. Tijdens ons bezoek ontdeed hij niet alleen, maar kwam hij steeds meer los. Sasja heeft nooit een vrouw gehad, omdat hij lichamelijk zwak is. Toen hij jong was heeft hij een ongeluk met een auto gehad en daarbij liep hij een breuk in zijn ruggenwervel op. Ondanks zijn handicap lieten ze hem wel in het leger dienen. Hij heeft twee jaar in Moermansk gediend: "Later zeiden ze: "Hoe hebben ze je in dienst kunnen nemen?"

Sasja heeft wel eenvoudig werk gedaan in een ijzerfabriek. Hij is vervroegd met pensioen gegaan en krijgt 950 Grivna per maand (€ 32). Zijn ouders zijn vijf jaar geleden overleden: "Mijn vader was Joods, hij was geëvacueerd. Niet ver hier vandaan in Petsura is een gedenkteken voor 62.000 Joden die in deze regio zijn omgebracht." Toelstyn bleek ook zelf een heel Joodse plaats geweest te zijn: "Er woonden hier 17.000 Joden vóór de oorlog. Nu leven er nog heel weinig." Het enige dat Sasja van Ne-

derland wist, was dat ze vroeger een goed voetbalteam hadden: "Wij waren verdrietig dat de Hollanders in Oekraïne in 2012 verloren." We gingen met Sasja op de foto en maakten ook een mooie foto van de nieuwe spreid, die we hem gaven en dat zijn bed heel erg opvrolijkte. Toen we Sasja zeiden dat hij door kan geven aan Tanja wat hij nodig heeft, zei hij: "De foto's, die wil ik graag hebben." We gaven het boek de Schuilplaats en Ria vertelde daarbij over de ervaring van Corrie ten Boom in het concentratiekamp, dat Gods armen altijd dieper zijn dan de diepste put. Sasja reageerde: "Goed om hier mee te eindigen, soms twijfel ik en dan denk ik, waarom?" Daarop bood Wim hem het boek van Jacob Damkani aan, "Waarom ik?" "Dit boek geeft antwoord op levensvragen." Sasja nam het aan en zei: "Ik zal het zeker lezen," terwijl hij in het gesprek aangegeven had niet zo van lezen te houden. We namen afscheid als van een hervonden familielid. Als laatste zei Sasja en het klonk als een slotconclusie van het bezoek: "Vereniging van hart is heel belangrijk."

We reden de lange weg terug. Onderweg stopten we nog in Nimerof om inkopen te doen, alvast voor de terugreis. Daarna losten we de busjes bij Chesed en namen we afscheid van de directeur Vova.

We hebben zo gehuild

We deden nog een heel belangrijk bezoek, bij Alla de moeder van Vova, die pas twee maanden geleden overleden was. Alla was alleen thuis, dochter Diana was in Charkow, waar ze studeert voor designer. In het kamertje waar we net met elkaar in konden, hadden ze met z'n drieën jaren

geleefd. Overal waren herinneringen aan Vova zichtbaar. Aan de wand hingen foto's, in een open plek in de kast was een speciale plek waar allemaal foto's, handwerkjes en andere dierbare herinneringen van Vova waren geplaatst. Alla vertelde: "16 juli was een dag als andere. Tegen twee uur werd Vova wakker en bracht ik hem naar de W.C. Toen begon hij zwaar te ademen en belde ik de eerste hulp. In het ziekenhuis voelde hij zich goed. Zondag kreeg hij nog reanimatie en werd er gezegd; "Je mag naar huis." Zondagavond op bezoek maakte Vova nog grapjes: "Mamaatje (dat zei hij altijd) laten we gaan lopen naar huis," Toen ik maandagmorgen op de reanimatie kwam was iedereen aan het rennen en stuurde een verpleegster mij weg met de boodschap: "Ga gauw dit preparaat halen." "Waarvoor?" vroeg ik. "De bloeddruk is naar nul gevallen," was haar antwoord. Een arts zei: "Hij

"...ik heb geen afscheid meer kunnen nemen van mijn zoon. We hebben zo gehuild."

is langzaam aan het sterven." Toen ik begon te huilen, zei hij: "U wist toch de diagnose, dat hij vroeg of laat toch zou sterven!" (vanwege de spierziekte de hij heeft). Ik mocht nog even bij hem, maar Vova deed zijn ogen niet meer open. Toen ik zei: "Pak mijn hand," liepen er tranen over zijn wangen. Het ging snel achteruit. Ik werd weggestuurd: "Ga maar naar huis," zeiden ze, nadat ik een halve dag bij hem geweest was. Toen ik naar huis ging, leefde hij nog. Bij huis gekomen had ik geen rust en keerde met een taxi terug. Bij de deur van de reanimatie werd mij meegedeeld dat Vova gestorven was. Er waren heel veel studenten. Ze deden pathologisch onderzoek, omdat Vova een heel zeldzame

Vreugde tijdens het inpakken van tassen voor de te bezoeken mensen

ziekte had. Ze hebben zijn hoofd en alles opengemaakt, tegen mijn wil in. Na het onderzoek kreeg ik een analyse met allerlei redenen waarom Vova uiteindelijk gestorven was. Nee, we hebben geen afscheid kunnen nemen. We hebben zo gehuild."

De spierziekte van Vova was begonnen toen hij tien jaar was. Voor die tijd was hij gezond: "Hij was zo vlug, zo snel. Hij wilde zo graag leven en hij was zo lief. Zoveel mensen hielden ook van hem. Dat hebben we gezien op de begrafenis; er waren zoveel mensen aanwezig." Vova werkte veel op de computer en schreef voor zijn moeder ook hele lieve gedichten. Alla getuigde dat God haar de kracht had gegeven om Vova dagelijks met alles te helpen, hij woog 95 kilo. Ze hielp hem bijvoorbeeld als hij uit de dagopvang kwam de lift in: "Als de lift niet werkte, wachtte ik tot de lift gemaakt was. Ik haalde dan een deken voor hem."

Alla zit in een moeilijke situatie: "De moeder van mijn ex-man wil ons via een rechtszaak uit deze flat hebben. We kunnen dan alleen maar naar Mol-

davië, waar ik vandaan kom." We beloofden te kijken hoe we haar kunnen helpen, mocht ze op straat komen te staan. Alla vertelde, dat Diana een gelovige vriend heeft en dat hij en zijn ouders ook een grote steun voor hen zijn: "In het geval we eruit gezet worden, kunnen we bij hen ook tijdelijk terecht."

Toen we Alla uit de Bijbel over de opstanding lazen uit Johannes 11 en Openbaring 21, reageerde zij: "In 2013 ben ik ook bijna gestorven, ter wille van Vova heeft God mij toen gered. Mijn longen waren gestopt. De artsen zeiden: "Met zo'n ziekte kun je niet blijven leven. Later zeiden de artsen ook: "Dit is een wonder." Vova las ook in de Bijbel op de computer, daar kwamen we achter." We namen nog wat foto's ook van werkjes die Vova gemaakt had en namen afscheid van Alla in het vertrouwen dat de Heere voor haar en Diana zal blijven zorgen.

God alleen alle eer

De sjabbatavond was aangebroken. Die vierden we in het hotel met

elkaar. Op zaterdagmorgen reden we 130 kilometer naar Zjtomir, waar we al verwacht werden in de Messiaanse gemeente. Het was een bijzondere dienst, omdat het 20-jarig bestaan van de gaarkeukens gevierd werd. Gasten uit Duitsland, die de gaarkeukens financieel sponsoren, waren aanwezig. Na afloop werd de viering voortgezet in een eetzaal van een restaurant aan de rand van de stad. God werd geprezen voor Zijn genade dat er door heel Oekraïne heen meer dan 100 eetzaal zijn waar 3000 mensen gebruik van kunnen maken. Wij genoten zelf ook van een heerlijke maaltijd. Daarna namen afscheid van onze vrienden, Boris, Lena en dochter Julia en begaven ons op weg voor de terugweg. We hadden een zeer voorspoedige grensovergang en terugreis.

We geven God alleen alle eer. Hij leidde ons, Hij gaf ons inzichten, Zijn Woord hebben we kunnen delen en veel mensen hebben we kunnen bezoeken en bemoedigen. Wat mogen we met elkaar toch een dankbaar werk doen: Gods volk opzoeken uit naam van hun Messias, hen steunen zowel materieel als geestelijk. De Naam van onze God en van Jesjoea de Messias zij geprezen. Hem komt toe alle lof, dank en eer. Daarnaast bedanken we alle sponsors, alle sorteerders en alle mensen die bidden en geven. Wij mogen ervaren wat we ook een paar keer in het Bijbelboek Ezra lezen: "En zij brachten ons, omdat de goede hand van onze God over ons was." (Ezra 8:18 zie ook 7: 9b en 28)

Stichting Roechama

Claes de Jongstraat 31
2957 AD Nieuw-Lekkerland
Tel: 0184-683478
E-mail: info@roechama.nl

IBAN : NL54 RABO 0362 4394 86
BIC : RABONL2U
KvK nr: 24358678
RSIN nr : 813093867

www.roechama.nl

